

**ИНТЕРВЮ С ПРОФ. Д.И.Н. ИНГРИД ШИКОВА
ПРЕПОДАВАТЕЛ ПО ЕВРОПЕИСТИКА В
СУ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“**

- Проф. Шикова, кое е в основата на европейската идея?
- Европейската идея е с много дълбоки корени. Има и многобройни проекти за създаване на различни обединения, но едва след двете войни на практика се случва това, което някои изследователи наричат "европейското чудо". Защо "европейско чудо"? Защото страни, които до вчера са воювали и то - в една жестока война, се съгласяват да се обединят в името на няколко основни идеи. Това са идеите, на първо място - за помирение, тъй като без помирение нямаше да има европейска общност. На второ място - демокрация. На трето място - преодоляване на конфликтите само с диалог, на масата на преговори, което е нещо много важно. И разбира се - солидарност между тези държави. Тук, обаче трябва да се каже, че европейската интеграция не е била винаги дълга спокойна река. Още след създаване на Европейската общност за въглища и стомана през 1954 година се предлага план за европейска отбранителна общност, което, обаче, се отхвърля от френското Национално събрание. И именно затова страните се концентрират повече върху икономиката и се създава Европейска икономическа общност. Тук, обаче, би трябвало да се подчертае и това, че икономическата интеграция като основа и на сегашния ЕС е нещо много важно. Важно е за развитие на търговията, важно е за конкуренцията и т.н. но не бива да забравяме, че в Европейската общност са поставени и европейски ценности. Както казва Жак Делор, човек не може да се влюби в единен пазар. Има нужда от нещо друго за да чувстваме нашата принадлежност към Европа. Именно това са имали предвид тези, които наричаме "бащите-основатели". За тях Европа не е била само едно парченце развит свят, който те искат да обединят за да просперира икономически. За тях Европа е била необикновена цивилизация. За тях Европа е била европейски ценности, които те са искали да съхранят. И ако трябва да обобща с три думи, Европейската икономическа общност се създава за мир, за икономическо развитие и за оцеляване, за оцеляване именно на тези европейски ценности. Миналото е пълно с уроци и само трябва да съумеем да ги прочетем. И от тях да почерпим визия за бъдещето.
- *Какво търсеше възникващия Европейски съюз през 90-те години? И какво търсехме ние от него?*
- 90-те години са един много вълнуващ и, бих казала, много тревожен период. Аз прекарах част от този период в Брюксел и имам преки наблюдения от това, което се случваше. Но тук може би е най-точно определението, което дава Маргарет Тачър в нейната книга "Изкуството на държавника". Тя казва - събитията се развиваха толкова бързо, създаваха се нови държави, всичко ставаше с такова темпо, че политиците още не могат да си поемат дъх.

наистина, ако някои от изследователите твърдяха, че са предвидили по някакъв начин това, което ще се случи, аз мисля, че това са доста усърдни в тези си твърдения. Според мен, всичко, което се случи, завари доста неподготвена Европейската общност, по-късно - Европейския съюз. Имаше и възторг, имаше и тревога. Основните неща, които тревожеха Европейската общност по това време бяха какво ще се случи с тези страни, които отхвърлиха тоталитарните режими - дали там ще се установи демокрация и как ще се развива тя. Другият въпрос, който всички си задаваха, беше какво ще се случи със сигурността - с Варшавския договор, с НАТО, взаимоотношенията по това време. Не по-маловажен беше въпросът за границите - дали ще има някакво преразглеждане на границите след Ялта. Все пак, Западна Европа имаше шанса да остане от добрата страна на границите, начертани от Ялта. Но като че ли имаше два въпроса, които най-силно вълнуваха по това време (казвам всичко това за да видим къде сме ние на фона на тези два въпроса). Единият от тях беше обединението на Германия. Бих казала, че имаше дори един страх от това, какво ще се случи след обединението на Германия. Примерно, във Франция се говореше, че едва ли не, че обединена Германия ще излезе от Европейската общност. Маргарет Тачър, бих казала, имаше алергия към Голяма Германия и на всеки Европейски съвет по това време Кол, Геншер, Вайгел се изказваха за да увещават своите колеги в това, че Германия остава проевропейска и европейската интеграция продължава. Другият съществен въпрос беше как да се отговори на неочакваните стремежи и искания, бих казала, на тези новоосвободени страни за членство в Европейския съюз и за интегриране. Тук Европейската общност наистина не беше подготвена и реакциите бяха доста разнопосочни. Всъщност, това което се случи най-напред е да се окаже помощ на Унгария и Полша. Но аз си спомням, че на една вечеря на държавните и правителствени ръководители на Европейски съвет по време на френското председателство Митеран беше задал един много простичък въпрос: разбрахме се с Полша и Унгария, но какво ще правим с другите? Ние попадахме в тези "другите". Наистина, събитията се случваха така, че те надминаваха всички стъпки, които се предприемаха от Европейската общност. Например, България започна най-напред преговори за споразумение за търговия и търговско-икономическо сътрудничество. Още по време на преговорите ние вече искахме споразумение за асоцииране. А по време на преговорите за споразумение за асоцииране вече се говореше за пълноправно членство. тоест, някак си процесът течеше по-бавно от живота.

- *Как изглежда "десетилетието на разширяването" сега, 10 години по-късно?*
- Това беше едно десетилетие на надежди, на очаквания, на възторг, бих казала... Спомням си, датата на нашето присъединяване 1 януари 2007 година - колко възторжени бяхме всички. Беше и едно десетилетие, бих казала, на жертви, на лишения и на много трудности. как изглежда то сега? То не е толкова далеч. бих казала, че страните ... за хората в тези държави

бяха създадени много големи очаквания и част от тях са разочаровани. Същото се отнася и за гражданите в западната част на Европа, тъй като, според мен, ЕС нямаше точна стратегия как да обясни на своите граждани това разширяване. ЕС имаше малко патерналистично отношение към новите страни. Казваше се какво те трябва да направят, възприемаха се малко като ползватели на едно развито икономическо пространство, а не толкова като действащи лица. Това малко ни научи да очакваме инструкции от Брюксел, което не е най-добрата форма на участие в европейската интеграция като наистина пълноценни членове на ЕС.

— *Какво прави пълноценният член?*

— Според мен, пълноценният член е този, който съзнава възможностите, които дава ЕС. не само ги осъзнава, а съумява да ги използва така, че страната едновременно да удовлетворява своите интереси, своето развитие, и да допринесе за общото европейско развитие. Това, разбира се, е нещо трудно, но има страни които го постигат. И тези, които наистина осъзнаха възможностите на ЕС и на това членство напредват много по-бързо от други страни, които все още изпитват колебания по този въпрос - как точно, какви точно са възможностите и как точно да ги използват. Защото ЕС не е само структурни фондове. И аз няма да се уморя да повтарям, че ЕС е по-скоро състояние на духа. той е начин на мислене. И ако това съумеем да направим и да постигнем, мисля че тогава вече ще бъдем наистина пълноценен член на ЕС.

— *Добре, но този европейски дух не може да намери поне за момента решение на проблема Украйна...*

— Проблемът Украйна аз свързвам с политиката на ЕС на добросъседство. ЕС има такава политика, но според мен, тя е твърде идеалистична. ЕС смяташе, че чрез тази политика на добросъседство може да създаде един модел - модел на едно пространство, в което цари демокрация, в което царят наистина тези ценности, които ние споделяме. Пространство дори на благоденствие, в което обаче, ЕС се вижда като център. Това е малко, според мен, егоцентрично виждане в един многополюсен свят, в който живеем. Както казва Сартр "адът - това са другите". Някак си ЕС все още трудно се адаптира към фактите, към това, което се случва в целия свят. Към това, че тези съседни на ЕС страни граничат и с други държави, които имат своите модели, които предлагат свой начин, свои ценности, свои модели и наблюдаваме един такъв процес - някои страни вече не са толкова ентузиазирани от присъединяване към ЕС. По някой път ЕК като, така, институцията, която основно прилага тази политика, поставя изисквания, условности, които страните не винаги са в състояние да изпълнят, забравяйки, че има други, които предлагат подобни неща, но без да поставят

условия. Сякаш привлекателността на ЕС като икономически проспериращо място, като политически модел и като обещание за членство малко остаря. И ЕС, според мен, трябва да помисли за нещо ново по отношение на съседите. За да се върна към Украйна - аз не мисля, че хората, които развяваха европейското знаме на Майдана, го развяваха за свободна търговия. Те го развяваха по-скоро за европейски ценности. И в този смисъл смятам, че ЕС трябва много повече да обърне внимание на този елемент също - сътрудничество на гражданското общество, образование, връзки между хората, премахване на визите. Спомнете си ние колко страдахме от визите и колко се радвахме когато ги премахнаха. И до сега българите смятат, че това е една от основните ни придобивки от членството - свободата на движение. Според мен, ЕС подцени влиянието на разширяването в геополитически план, а надцени своята политика на добросъседство като инструмент наистина за създаване на едно такова голяма европейско семейство или голям европейски дом, за който говореше Горбачов в своята реч пред съвета на Европа. Сега европейският дом, бих казала, че е в различни къщи и ако използвам друга метафора, добре е да имаме поне европейски двор, ако не дом, в който всички да се грижим, тоест, в него да има сигурност. Всички, които живеят в тези домове да си сътрудничат и вместо в този двор да става сблъсък и да има военни действия, там да има сътрудничество, разбирателство и най-вече диалог. Защото Вие ми поставяте въпроса за Украйна, но аз мисля, че той е свързан неразривно с въпроса за отношенията с Русия и, според мен, траен мир в Европа и общ европейски дом без участието на Русия и без разрешаването на конфликтите с Русия не може да има. Задълбочаването на конфликта, прекъсването на диалога не би допринесло за това да се разрешат проблемите. Напротив, според мен, всички канали за комуникация трябва да са отворени. Трябва има дискусия като едновременно с това, обаче, ЕС трябва да бъде силен и твърд по отношение на това политиката "разделяй и владей" да не се провежда по този начин, а по-скоро наистина да се търсят възможности за сътрудничество, за коопериране и за разбирателство. Това, според мен, е реално възможно в сегашна Европа.